

HERDENKING

Slag van Mesen-Wijtschate
Slag van Passendale
1917 - 2007

Programma v.02
7 juni - 11 November 2007

Inhoud

Voorwoord		4
Flanders 1917		
	1917 : Een groot offensief in Vlaanderen	6
	Mesen-Wijtschate 1917	8
	Passendaele 1917	9
	Literatuur	13
Tentoonstellingen		
	ZERO HOUR : De mijnschlag bij Mesen-Wijtschate	14
	THE ROAD TO PASSCHENDAELE : Opgravingen op een oude spoorweg	15
	KNOWN UNTO GOD : De slachtoffers	16
	A DESCENT INTO HELL : De Nieuw-Zeelanders in Passendale	17
	NAVAL DIVISION & IRON HARVEST :	
	Het verhaal van een hoeve op het slagveld	18
	LEGACY OF VALOUR :	
	De Canadezen in Passendale	19
Evenementen		
	Weekend I (Mesen-Wijtschate) : 7-10 juni : Mijnschlag	20
	Weekend II (Zonnebeke, Kasteeldomein) : 12-15 juli : Museumweekend	22
	Weekend III (Zonnebeke, Kasteeldomein) : 24-26 augustus :	
	Passendale I : Schotten	24
	Weekend IV (Passendale, De Oude Kaasmakerij) : 5-7 oktober :	
	Passendale II : Anzacs	26
	Weekend V (Passendale, Centrum) : 9-11 november : Passendale III : Canadezen	28
Andere		
	Mijnenwandeling	30
	Film	30
	Onthaalcentrum Tyne Cot Cemetery	31
	Oude spoorweg	31
	The Passchendaele Archives	32
	Educatief pakket	32
	Postzegel	33
	Zoektocht	33
	Publicaties	33
Colofon		34

Voorwoord

Zonnebeke, Heuvelland en Mesen zijn drie gemeenten op de West-Vlaamse heuvelkam. Ten noordwesten situeert zich het vlakker gelegen Langemark-Poelkapelle en ten westen de eeuwenoude vestingstad Ieper. De dorpen rond Ieper waren eenvoudige landbouwgemeenschappen tot ze in 1917 bruusk op de wereldkaart gezet werden...

Van 1915 tot 1917 nam de frontlijn in Vlaanderen de vorm aan van een omgekeerde letter S, met in het noorden de Ieperboog (Ypres Salient) en in het zuiden de Wijtschateboog (Messines Ridge). In 1917 wilde de Britse opperbevelhebber Douglas Haig de Ieperboog doorbreken in de richting van Passendale om verder op te trekken naar Torhout en Oostende. Eerst moest echter het front ten zuiden van Ieper rechtgetrokken worden. Op 7 juni 1917 gebeurde dit op magistrale wijze door de ontplofing van 19 krachtige dieptemijnen. Een week later waren alle objectieven bereikt, waardoor dit zonder twijfel één van de meest succesvolle campagnes uit de hele oorlog werd. Op 12 juli 1917 begonnen de beschietingen op de Duitse stellingen in de Ieperboog. Hier waren geen dieptemijnen voorhanden en op 31 juli startte de aanval in de gietende regen. De Duitsers voerden een moordende verdediging met bunkers en mitrailleurs. De dagelijkse vooruitgang was een kwestie van een paar honderd - en vaak zelfs van enkele tientallen - meter. Toen de beste Britse troepen er in september door waren, werden de Anzacs naar hier gehaald en tenslotte eind oktober ook de Canadezen. Wat drie weken had moeten duren, eindigde uiteindelijk meer dan drie maanden later met de verovering van de puinen van het dorpje Passendale op 10 november 1917. Een half miljoen Britten en Duitsers waren gedood, gewond of vermist. Passendale 1917 is de geschiedenis ingegaan als de grootste slachting van de Eerste Wereldoorlog.

De Slag bij Mesen-Wijtschate en de Slag van Passendale zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden, omdat de één de proloog is op de andere. Beide slagen werden ook geleverd door dezelfde troepen (Britten, Anzacs, Ieren,...), onder dezelfde bevelhebbers (Haig-Plumer en Rupprecht von Bayern). Maar ook vandaag hebben Zonnebeke, Heuvelland en Mesen heel wat gemeenschappelijk; de vrij goed bewaarde slagvelden en de aanhoudende inspanningen om het oorlogserfgoed verder te ontsluiten. We denken daarbij ondermeer aan de inrichting van het

Memorial Museum Passchendaele 1917, de oude spoorwegbedding en het geplande bezoekerscentrum bij Tyne Cot Cemetery in Zonnebeke, de restauratie van Bayernwald en Letteberg in Heuvelland en de Ierse Vredestoren en het geplande jeugdhôtel in Mesen. Gedreven door hetzelfde verleden en met eenzelfde dynamisme hebben de gemeentebesturen van Zonnebeke (Passendale), Heuvelland (Wijtschate) en Mesen dan ook besloten tot een unieke samenwerking voor het herdenkingsjaar 2007. Het project wordt ondersteund door een partnership met het Ministerie van Landsverdediging. Voor bepaalde onderdelen wordt ook samengewerkt met de gemeente Langemark-Poelkapelle en met de stad Ieper, want in 2007 is het ook 80 jaar geleden dat de Menenpoort ingehuldigd werd.

In deze presentatiebrochure vindt u een overzicht van alle geplande evenementen en tentoonstellingen. Voor de realisatie zal in de komende weken en maanden bij verschillende overheidsinstanties, musea en bedrijven aangeklopt worden, nationaal en internationaal. De voorliggende tekst (versie 02) wordt geupdate zodra meer onderdelen geconcretiseerd zijn. Tegen september 2006 komt er dan een definitieve vierkleurenbrochure waarin alle partners en sponsors uitgebreid aan bod komen. Het totaalprogramma wordt inhoudelijk ondersteund en gecoördineerd door het Memorial Museum Passchendaele 1917.

In de hoop op de welwillende steun en medewerking van een ieder die deze brochure aangeboden krijgt, zien wij uit naar 2007 en tekenen meteen met de meeste hoogachting,

De Schepenen van Cultuur en Toerisme,

Franky BRYON (Zonnebeke)
Geert VANDEWYNCKEL (Heuvelland)
Frans LIGNEL (Ieper)

De Burgemeesters,

Dirk CARDOEN (Zonnebeke)
Bernard HEENS (Heuvelland)
Luc DEHAENE (Ieper)
Sandy EVRARD (Mesen)

Flanders 1917

1917: EEN GROOT OFFENSIEF IN VLAANDEREN

In de zomer van 1917 zijn de Britten vastbesloten de patstelling aan het Vlaamse front te doorbreken. Ze willen doorstoten naar de havens van Oostende en Zeebrugge, waar de Duitse onderzeeërs voor anker liggen. Tegelijk hopen ze met een groot offensief in het noorden de druk op de Franse troepen in het zuiden te verlichten. De Fransen kampen met grootscheepse muiterijen en hebben dringend tijd en rust nodig om orde op zaken te stellen.

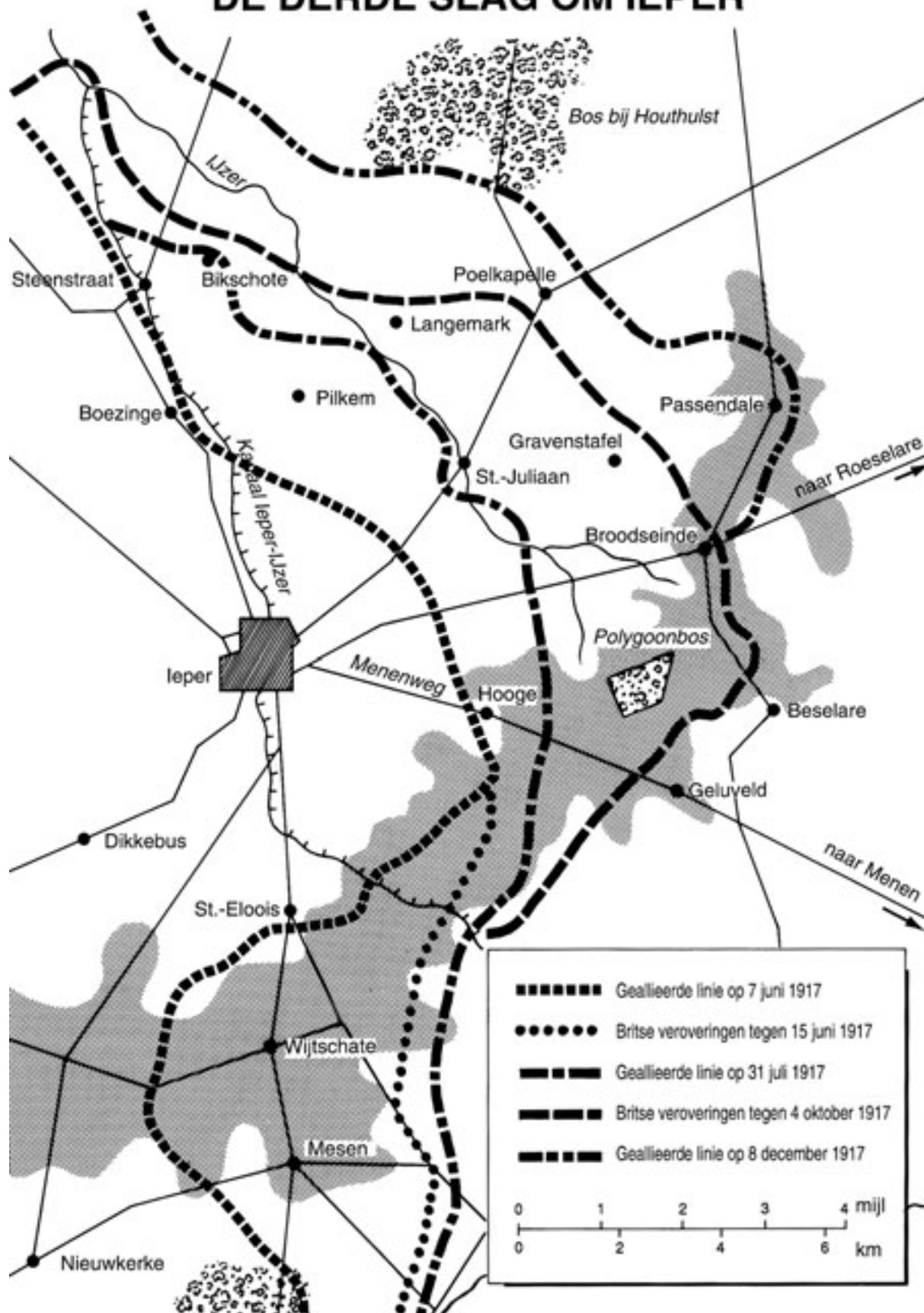
Na de débaïcles van 1916 bij Verdun en aan de Somme kiezen de Duitsers resoluut voor de verdediging. De Britten daarentegen, blijven tot het einde van de oorlog geloven in de doorbraak. In Vlaanderen plaatsen de Duitsers hun Vierde en Zesde Leger onder het bevel van Kroonprins Rupprecht von Bayern. Als stafchef van het Vierde Leger krijgt hij de beste Duitse defensiespecialist, kolonel von Lossberg, die de grote 'Abwehrschlacht' voorbereidt. Ze kiezen voor een verdediging in de diepte met bunkers en mitrailleurs en een aflossingssysteem tussen eerstelijnstroepen, reserves en speciale 'Eingreifdivisionen', die klaarstaan om het verloren terrein terug te winnen als de vijand toch doorbreekt. In de Wijtschateboog komen er drie linies in de

diepte en in de leperboog zes. Voor Wijtschate-Mesen concentreren de Duitsers hun verdediging op de eerste linie, in de richting van Zonnebeke-Passendale tussen de derde (Wilhelm) en de vierde (Flanders I) linie.

De offensieven in de Wijtschate- en leperboog kennen voor de Britten een heel verschillende afloop. Mesen 1917 wordt één van de belangrijkste successen uit de hele oorlog, Passendale 1917 zonder meer de grootste catastrofe.

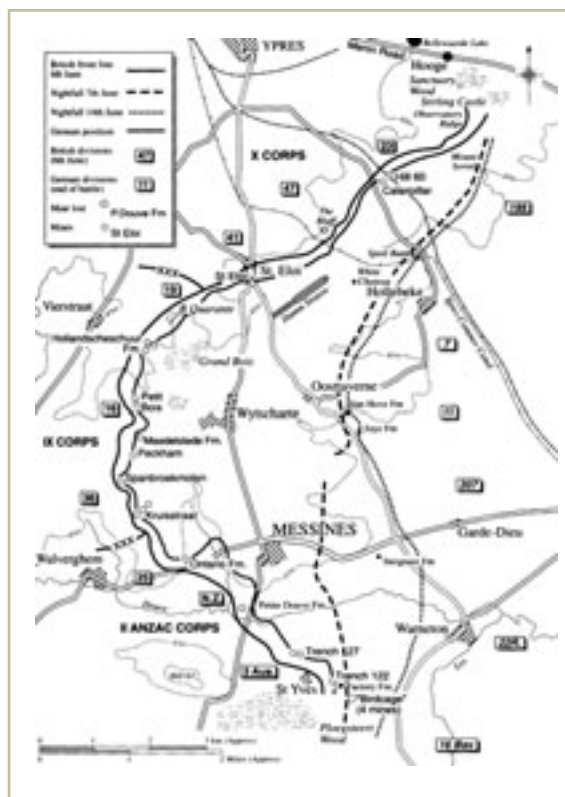

DE DERDE SLAG OM IEPER

MESEN-WIJTSCHATE 1917

Om de Ieperboog te kunnen doorbreken, moet eerst het front ten zuiden van Ieper rechtgetrokken worden: de Wijtschateboog, beter bekend als Messines Ridge. Tussen 1915 en 1917 hadden de Britten hier tientallen pogingen ondernomen om de hooggelegen Duitse stellingen te doorbreken. Vanaf 1916 werken ze aan een magnum opus om de hele boog op 24 punten te ondergraven met krachtige dieptemijnen. Maar de Duitsers krijgen weet van de zaak en proberen af te counteren met nog diepere tegenmijnen. Tussen Tunnellers en Mineurs ontwikkelt zich een bizar kat- en muisspel van mijnen- en tegenmijnen, een eigen oorlog onder de Salient als het ware. Bij La Petite Douve verliezen de Britten één lading aan de Duitsers en ook op andere plaatsen worden de mijnwerken bijna ontdekt. Toch is alles tegen de zomer van 1917 klaar voor 'Zero Hour'.

In de vroege ochtend van 7 juni 1917 worden 19 dieptemijnen simultaan tot ontploffing gebracht. Het wordt de grootste kunstmatige explosie tot dusver, die het effect heeft van een krachtige aardbeving. De ontreddering bij de Duitsers is compleet. De eerste linie wordt met grote verliezen verlaten en enkele uren later moeten ze ook hun tweede linie prijsgeven. De Nieuw-Zeelanders grijpen Mesen en de beide Ierse divisies nemen de puinen van Wijtschate in. Pas op de derde linie, ter hoogte van Oosttaverne, kunnen de Duitsers zich opnieuw herpakken. Het ondergronds werk van de Tunnellers en een briljant strategisch aanvalsplan van Plumers Tweede Leger zorgen voor een succes zonder voorgaande. Een week later is de hele Wijtschateboog opgerold en kan opperbevelhebber Haig zich concentreren op zijn 'Flanders Offensive', beter bekend als de Derde Slag bij Ieper of de Slag van Passendale.

Voor de Derde Slag bij Ieper brengt de Britse opperbevelhebber Douglas Haig het Vijfde Leger van generaal Gough in stelling. Ten zuiden daarvan ligt het Tweede Leger van generaal Plumer. Haig en Gough plannen een groot offensief over een breed front. Eerst moet de Britse artillerie de Duitse verdedigingslinies vernietigen, gevolgd door een massale aanval van de infanterie. De infanterie moet in één klap oprukken tot de Wilhelm-Stellung en misschien zelfs tot Flanders I. Op 12 juli 1917 beschieten de Duitsers voor het eerst de Britse stellingen met mosterdgas, beter bekend als Yperiet. Een slecht begin voor het geallieerde artilleriebombardement dat vier dagen later van start gaat. In twee weken tijd vuren de Britten ruim 4 miljoen projectielen af naar de Duitse linies, dat is

tweeënhalve keer zoveel als een jaar eerder aan de Somme.

Aan de vooravond van de slag vindt op 26 juli bij het Polygoonbos één van de grootste luchtgevechten uit de hele oorlog plaats. Er zijn maar liefst 94 vliegtuigen bij betrokken.

Eind juli begint het hevig te regenen. Het kapotgeschoten terrein wordt al snel uiterst drassig. Na herhaaldelijk uitstel openen de negen divisies van het Britse Vijfde Leger op 31 juli 1917 eindelijk de aanval. Maar de tankbrigades raken niet door de modder; de aanval loopt vast op de Wilhelm-Stellung en moet gestaakt worden. In drie dagen tijd hebben de Britten 3 kilometer terreinwinst geboekt, amper de helft van wat ze zich tot doel gesteld hadden.

Op 10 augustus lanceren de Britten een aanval op de hoogten rond Geluveld. Die zijn voor de Duitsers van groot strategisch belang: van daaruit kunnen ze immers de hele Britse rechterflank onder vuur nemen. Maar de aanval mislukt: alleen Westhoek wordt ingenomen.

Midden augustus verplaatst de actie zich naar Langemark. Na een paar warme dagen is er een droge korst op de modder gekomen. Daardoor kunnen er opnieuw tanks worden ingezet. Maar die lopen opnieuw vast. De doorbraak lijkt steeds verder weg.

Eind augustus beseft de Britse opperbevelhebber Haig dat hij verkeerd heeft gegokt met generaal Gough en geeft hij het initiatief opnieuw aan generaal Plumer. Die besluit de Duitse Eingreifdivisionen met hun eigen tactiek te bestrijden. Hij ontwikkelt een 'step-by-step'-tactiek: beperkte, gerichte aanvallen in plaats van een massaal offensief over een breed front. Plumer krijgt ook de beschikking over twee nieuwe korpsen: het I. en II. Anzac, Australian and New Zealand Army Corps. De combinatie van nieuwe troepen en een aangepaste tactiek mist haar uitwerking niet. Op 20 september wordt er met succes gestreden rond de Meenseweg en op 26 september verovert de 5de Australische Divisie het Polygoonbos. De Britten slagen er

bijna overal in om de Wilhelm-Stellung te doorbreken.

De Duitse bunkers moeten één voor één worden ingenomen. Dat gebeurt meestal door vrijwilligers: die sluipen rond de bunker en overmeesteren de verdedigers met handgranaten, knuppels en messen. Voor zo'n aanval is uitzonderlijk veel moed nodig. Nergens zijn dan ook zoveel Victoria Crosses - de hoogste Britse militaire onderscheiding - uitgereikt als hier in de streek.

Op 4 oktober bereiken de Britten de Flandern I-Stellung. Die linie willen de Duitsers kost wat kost verdedigen. Daarom wijken ze af van hun gebruikelijke tactiek en plaatsen ze al hun troepen in de voorste linie. Het resultaat is een bloedige catastrofe: 4 oktober wordt een zwarte dag voor de Duitsers. De Nieuw-Zeelanders veroveren 's Graventafel en de

3de Australische Divisie doorbreekt de Flandern I-stelling bij het latere Tyne Cot Cemetery.

Oktober 1917 is één van de natste maanden van de eeuw. Plumer en Gough vragen om het offensief op te schorten, maar Haig heeft een overwinning nodig. Hij wil ook voorkomen dat de Duitsers verder naar het zuiden de uitgetelde Fransen zouden aanvallen. Wat aanvankelijk het doel van de eerste fase van het offensief was, wordt nu het einddoel van de hele campagne: de puinen van het dorp op de heuvelkam veroveren - Passendale.

In enkele dagen tijd veranderen aanhoudende stortregens het landschap in een modderzee, waarin mens, dier en machine verzuipen. Op 9 oktober kost het de Britse troepen 11 uur om vanuit leper over smalle loopplanken hun vertrekposities te bereiken; de artillerie naar voren brengen wordt al helemaal onmogelijk. Vóór de aanval kunnen de Britten dus niet, zoals gebruikelijk, de Duitse stellingen

onder vuur nemen. De Slag bij Poelkapelle eindigt dan ook in een bloedige mislukking.

Op 12 oktober proberen de geallieerden Passendale in te nemen, maar de Duitsers slaan de aanval af met mitrailleurvuur vanuit hun bunkers. De volgende dag geeft Haig het bevel de aanval te stoppen. Hij laat de uitgebloede Anzacs voor een groot deel vervangen door Canadezen.

Op 26 oktober beginnen de Canadezen in de gietende regen aan hun 'Road to Passchendaele'. Vijf dagen later krijgt generaal Plumer nog meer troepen ter beschikking. De naam van het dorp heeft intussen mythische proporties aangenomen: 'Passion-dale', 'dal van het lijden'.

Op 6 november kunnen de Canadezen het dorp, of wat er nog van overschiet, eindelijk innemen. Verder komen ze niet meer; op 10 november loopt het offensief dood op de top van de heuvelkam.

Het resultaat van Haigs 'Flanders Offensive' is bedroevend: na 100 dagen zijn de geallieerde troepen amper 8 kilometer opgerukt. De menselijke tol is enorm. 250.000 Britten zijn gesneuveld, gewond of vermist, een kwart van alle ingezette manschappen. Aan Duitse zijde liggen de verliezen iets lager.

Een Britse overwinning was trouwens sowieso onhaalbaar: De Britten vielen aan met 57 divisies; de Duitsers verdedigden met 88 divisies, een verhouding van één tegen anderhalf. Om succes te hebben, had de verhouding omgekeerd moeten zijn: een Brits overwicht van twee of zelfs drie tegen één.

Toch is de Slag van Passendale bepalend voor de afloop van de oorlog. Doordat de Duitsers in het noorden vastgehouden worden door de Britten, kunnen ze in het zuiden niet aanvallen tegen de weerloos geworden Fransen. Tijdens de Slag van Passendale verliezen ze ook enorme hoeveelheden materieel, die de Duitse fabrieken niet meer kunnen aanvullen. Haig heeft Zeebrugge nooit bereikt, maar met zijn uitputtingsslag heeft hij de Duitsers net die reserves ontnomen die ze in 1918 tekort komen om de oorlog te winnen. De 'Materialschlacht' van 1917 zal de Duitsers een jaar later alsnog de doodsteek geven.

MENENPOORT 1927

Op 24 juli 1927 werd onder massale publieke belangstelling de Menenpoort ingehuldigd, niet toevallig nagenoeg tien jaar na het begin van de Derde Slag bij Ieper. Het was immers in die veldslag, dat er meer Britten omkwamen dan in de andere slagen bij Ieper.

De Menenpoort beantwoordde én beantwoordt aan een reële behoefte van de Britse frontbezoeker: de namen van die verwanten terugvinden die geen bekend graf hebben. Veldmaarschalk Plumer verwoordde het treffend op dag van de onthulling: "He is not missing, he is here".

De Menenpoort vormt overigens een tweeling met de Muur der Vermisten op Tyne Cot Cemetery: Alle Britse vermisten van de Ieperse Salient tot 15 augustus 1917 worden op de Menenpoort vermeld, alle vermisten van na 15 augustus 1917 in Tyne Cot Cemetery. Uitzonderingen zijn de Australiërs (allemaal op de Menenpoort herdacht) en de Nieuw-Zeelanders (herdacht op aparte monumenten in bepaalde begraafplaatsen).

In de loop der jaren werd de Menenpoort het oorlogsmonument dat meer dan enig andere tot de publieke verbeelding spreekt. Dat de Menenpoort wereldwijd het icoon van oorlogsherdenking werd, heeft niet weinig te maken met de Last Post-plechtigheid. Deze dagelijkse ceremonie - uniek op de hele wereld - is een eerbetoon van de plaatselijke bevolking aan de doden van de Grote Oorlog. In de loop der jaren hebben tal van hoogwaardigheidsbekleders de Last Post onder de Menenpoort bijgewoond, zoals in 1966 en in 1998 het Britse en Belgische vorstenpaar. In 1985 vond het betekenisvolle bezoek plaats van paus Johannes-Paulus II. Het markeerde het begin van een vernieuwde belangstelling in de Eerste Wereldoorlog en gaf Ieper haar roeping als vredesstad.

Tentoonstellingen

Voor het herdenkingsjaar 2007 worden maar liefst zes tentoonstellingen opgezet, waarvan vijf in Zonnebeke. De expositie in Mesen-Wijtschate opent op 8 juni en zal drie maanden in Mesen en drie maanden in Wijtschate staan. De tentoonstellingen in Zonnebeke beginnen op 13 juli en worden door een uitgestippeld circuit met elkaar verbonden. Via het fietsnetwerk Westhoek wordt ook een link gelegd naar Wijtschate-Mesen. Alle tentoonstellingen lopen tot en met 11 november 2007.

Tentoonstelling I (Mesen-Wijtschate) ZERO HOUR: De Mijnschlag bij Mesen-Wijtschate

Eind 1914 liep het front ten zuiden van Ieper vast op de heuvelkam Mesen-Wijtschate. Herhaaldelijk probeerden de Britten hier tevergeefs de Duitse hoogtestellingen te doorbreken. In 1916 begonnen gespecialiseerde Tunneling Companies met een magnus opus om de belangrijkste vooruitgeschoven punten in de Duitse verdediging te ondergraven met 24 krachtige dieptemijnen. Maar de Duitsers kregen weet van de zaak en al snel kwam het tot een dodelijk kat- en muisspel van mijnen en tegenmijnen. Uiteindelijk werden op 7 juni 1917 19 mijnladingen simultaan tot ontploffing gebracht, die samen de grootste kunstmatige aardbeving tot dan toe veroorzaakten. Bij de

Duitsers heerste totale ontredding en amper een week later was de hele boog rond Mesen-Wijtschate opgerold. Het is één van de grootste Britse successen uit de hele oorlog. De tentoonstelling brengt het verhaal van de Britse Tunnellers en de Duitse Mineurs aan de hand van zeldzaam foto- en filmmateriaal, geeft een overzicht van de gevechten tussen 7 en 14 juni en toont ook de impact van de mijnschlag op het landschap. De tentoonstelling loopt drie maanden in Wijtschate en drie maanden in Mesen, waar ze kan bezocht worden in combinatie met het Geschiedkundig Museum.

Tentoonstelling 2 (Memorial Museum Passchendaele 1917)

THE ROAD TO PASSCHENDAELE: Opgravingen op een oude spoorweg

4 oktober 1917 is de cruciale dag uit de Slag van Passendale. De vertreklijn van de aanval was de weg Zonnebeke-Langemark. Tegen de avond lag de 3de Australische Divisie op het huidige Tyne Cot Cemetery, waar ze een gedenkplaat heeft onder het Cross of Sacrifice. Het terrein van de aanval wordt doorsneden door de oude spoorweg Ieper-Roeselare, die buiten gebruik gesteld is sinds 1952. Met de Provincie West-Vlaanderen wordt nu gewerkt aan een nieuw wandel- en fietspad op het tracé van de oude spoorlijn. Dit zal meteen ook de fysische verbinding vormen tussen het Memorial Museum Passchendaele 1917 en Tyne Cot Cemetery. Voor de aanleg werd in de zomer van 2005 een uitgebreid archeologisch vooronderzoek gevoerd. Daarbij werden ondermeer verschillende bunkers opgegraven en ook de uitzonderlijk bewaarde stoffelijke resten van een Lancashire Fusilier. Voor het eerst in Vlaanderen zijn op een dergelijke grote schaal historische research en archeologisch onderzoek gecombineerd op een site uit de Eerste Wereldoorlog. De resultaten worden verwerkt in een boek en een gelijknamige tentoonstelling, 'The Road

to Passchendaele'. De tentoonstelling brengt het historisch en archeologisch verhaal van de spoorweg aan de hand van foto's, tekeningen, reconstructies en een uitgebreide selectie vondsten. De expositie wordt ook opgezet in een buitenlands museum en zal na 2007 verder lopen als rondreizende tentoonstelling.

Tentoonstelling 3 (Bezoekerscentrum Tyne Cot Cemetery)

KNOWN UNTO GOD: De Slachtoffers

Tyne Cot Cemetery is de grootste begraafplaats van de Commonwealth in Europa. Er liggen 12.000 graven en op de achtermuur staan nog eens 35.000 namen van vermisten van na 16 augustus 1917. Daarmee is Tyne Cot de belangrijkste herinneringssite van de Slag van Passendale, die jaarlijks goed is voor 180.000 bezoekers. Tegen eind 2006 komt hier een gloednieuwe onthaalstructuur met parking, sanitair en een bezoekerscentrum met achtergrondinformatie over de begraafplaats en de duizenden militairen die er begraven of herdacht zijn. Bij de inrichting van het centrum wordt bijzondere aandacht besteed aan de interactie met het historische

landschap. In 2007 komen er ook enkele tijdelijke panelen die zullen ingaan op de rol van de Australiërs in Passendale 1917, in het bijzonder met enkele verhalen van slachtoffers. Het volledige Tyne Cot project kost 1.500.000 euro en is een initiatief van de Gemeente Zonnebeke, de Provincie West-Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen, Europa en een private partner met medewerking van de Commonwealth War Graves Commission en het Memorial Museum Passchendaele 1917. De nationale vooropening van het project gebeurt in 2006, de officiële inhuldiging op 12 juli 2007.

Tentoonstelling 4 (De Oude Kaasmakerij)

A DESCENT INTO HELL: De Nieuw-Zeelanders in Passendale

In 2003-2004 liep in het New Zealand Army museum in Waiouru een grote tentoonstelling over Passchendaele 1917. Twee belangrijke data staan gegrift in het collectief geheugen van Nieuw Zeeland: 4 en 12 oktober 1917. Op 4 oktober veroverden de Nieuw-Zeelanders succesvol de hoogte van 's Graventafel, maar bleven steken bij de Ravebeek, voor de hoogte van Bellevue. Op 9 oktober probeerden de Britten een frontale aanval en op 12 oktober waren het opnieuw de Nieuw-Zeelanders. 12 oktober 1917 werd de bloedigste dag uit de geschiedenis van het jonge Nieuw-Zeeland. In nauwelijks vier uur telde de divisie 2700 slachtoffers! Als eeuwige herdenking staat er een groot monument op 's Graventafel. De tentoonstelling vertelt het verhaal van 4 en 12 oktober en van de mannen die hier gevochten hebben in de meest mensonterende omstandigheden. Het ligt in de bedoeling om deze bekroonde tentoonstelling naar Passendale te halen en op te zetten in de Oude Kaasmakerij, gelegen op het historische terrein tussen 's Graventafel en Bellevue. Vandaag is Passendale niet alleen bekend omwille van zijn oorlogsverleden,

maar ook voor de Passendale-kazen. In de gerestaureerde oude kaasmakerij van Passendale kan je het hele productieproces volgen van melk tot kaas. Er is ook een ruime cafetaria, parking en speeltuin.

Tentoonstelling 5 (Varlet Farm)

NAVAL DIVISION & IRON HARVEST: Het verhaal van een hoeve op het slagveld

Varlet Farm is een hoeve bij het gehucht Wallemolen. Op 26 oktober 1917 probeerde de Royal Naval Division hier een doorbraak te forceren op de linkerflank van de Canadezen. De aanval strandde echter in de modder rond de Paddebeek. Ook op 30 oktober en 5 november was er een grote aanval, maar opnieuw zonder resultaat. In tien dagen tijd werden rond Varlet Farm bijna 2000 mariniers buiten gevecht gesteld. Het verhaal van de Naval Division is een weinig gekend aspect van de Slag van Passendale.

De huidige bewoners van Varlet Farm hebben een passie voor de Eerste Wereldoorlog en verzamelen sinds jaar en dag alles wat op hun velden gevonden wordt. Hier geen opgekuiste

relicten in een statische museumkast, maar stukken van helmen, geweren en bajonetten, zoals ze nog elk jaar opgeploegd worden. Heel wat aandacht gaat ook naar het vinden van munitie, dat bekeken wordt in een historisch perspectief. Het is het verhaal van duizenden werklieden die hier tussen 1919 en 1930 de kost verdienden met het 'diepgronden' naar koper en ijzer; het illegaal ontmantelen van springstoffen door onbevoegden (dat al aan honderden mensen het leven gekost heeft) en het werk van DOVO. Het verzamelen van oorlogsrelicten wordt ook bekeken in het kader van slagveldarcheologie als nieuwe discipline... de 'ijzeren oogst' of de 'erfenis van Passendale'.

Tentoonstelling 6 (Passendale-dorp)

LEGACY OF VALOUR: De Canadezen in Passendale

Als laatste in de rij begonnen de Canadezen op 26 oktober 1917 aan hun 'Road to Passchendaele'. Voor hen lag de vallei van de Ravebeek met de hoogten rond Bellevue en Crest Farm. Toen Crest Farm op 30 oktober eindelijk ingenomen werd, duurde het nog elf dagen vooraleer ook de kerk van Passendale viel, amper één kilometer verder. Daarmee eindigde de Slag van Passendale officieel op 10 november 1917. Na de oorlog richtten de Canadezen bij de puinen van Crest Farm een nationaal gedenkteken op, dat door een nieuwe laan verbonden werd met de kerk: de Canadalaan. Voor de rest herinnert op het eerste zicht weinig aan dit wereldbekende

dorp met zijn hallucinant verleden. Op de gelegenheidstentoonstelling, genoemd naar het gelijknamige boek van Daniel Dancocks, komen we er alles over te weten. Indrukwekkende foto's, getuigenissen, voorwerpen en reconstructies geven samen een uitzonderlijk beeld van de Canadese aanwezigheid in Passendale en de totale vernietiging van het frontdorp. Daarbij gaat heel wat aandacht naar het begrijpen van het historische slagveld en de link naar het huidige landschap. En er zijn ook verhalen van enkele Vlamingen die met de Canadezen gesneuveld zijn in Passendale.

Evenementen

Alle evenementen worden gebundeld tot vijf themaweekends, die in de tijd overeenkomen met de onderscheiden fases uit het offensief. De activiteiten gaan telkens door op een site, zo dicht mogelijk bij de historische locatie van de desbetreffende slag.

Weekend I (Mesen-Wijtschate) 7-10 JUNI : Mijnsenslag

Als proloog op de Slag van Passendale moest het front ten zuiden van Ieper rechtgetrokken worden. Dit gebeurde op 7 juni 1917 met de ontploffing van 19 krachtige dieptemijnen, die samen de grootste kunstmatige aardbeving tot dusver veroorzaakten. Een week later waren alle objectieven bereikt.

Donderdag 7 juni: PLECHTIGHEID

Officiële herdenkingsplechtigheid voor de mijnsenslag van 7 juni 1917 in Mesen. Traditioneel ligt hier de nadruk op de lessen rond de indrukwekkende Ierse Vredestoren. Voor 2007 worden vertegenwoordigers van alle betrokken landen uitgenodigd.

Donderdag 7 juni: REDMOND HERDENKING

Herdenkingswandeling van Wijtschate naar Loker ter nagedachtenis van majoor William Redmond MP. Start in de vroege morgen om 4u10.

Vrijdag 8 juni: VREDESCONFERENTIE

Internationale conferentie met verschillende groeperingen uit Noord-Ierland en de Ierse Republiek voor een betere samenwerking en verstandhouding in Noord-Ierland. De bijeenkomst gaat door in de Vredesschool, in de schaduw van de Ierse Vredestoren.

Vrijdag 8 juni: OPENING

Officiële opening van een gelegenheidstentoonstelling en inwandelen van het nieuwe permanente wandelpad rond de mijnen slag.

Zaterdag 9 juni: CONCERT

Uniek themaconcert in de kerk van Wijtschate met muziek, teksten, foto- en filmmateriaal rond de mijnen slag van 7 juni.

Zaterdag - Zondag 9-10 juni: THEMAWANDELINGEN

Verrassende themawandelingen langs het nieuwe mijnenpad in Wijtschate. Verschillende bezienswaardigheden langs het traject zullen alleen dit weekend te bezoeken zijn onder deskundige begeleiding.

© www.zonnebeke.be

Weekend 2 (Zonnebeke, Kasteeldomein)

12-15 JULI : Museumweekend

Op 12 juli 1917 voerden de Duitsers voor het eerst een aanval uit met mosterdgas, beter bekend als Yperiet. Vier dagen later begonnen de geallieerden met een nooit geziene artilleriebeschieting in de richting van Passendale. 12 juli 1917 is dan ook uitgekozen als start voor de herdenkingen in Zonnebeke met een internationale plechtigheid op Tyne Cot Cemetery. Aansluitend houden we het traditionele museumweekend, dat uitzonderlijk verplaatst wordt van eind april.

Donderdag 12 juli: INTERNATIONALE PLECHTIGHEID

Op 12 juli 2007 houden we de officiële herdenkingsplechtigheid voor de Slag van Passendale op Tyne Cot Cemetery. Net zoals in 1967 en 1987 worden de staats- en regeringsleiders van alle betrokken landen uitgenodigd. De ceremonie begint om 15u00 met de internationale opening van het nieuwe onthaalcentrum bij Tyne Cot Cemetery, om 15u30 gevolgd door een oecumenische plechtigheid, voorgegaan door de Chaplain-General to the Forces en een Belgische bisschop. Nadien gaat het naar de Menenpoort in leper voor een speciale plechtigheid ter herdenking van de 80ste verjaardag van de inhuldiging van de Menenpoort. Verschil-

lende regimenten hebben al gemeld hierop aanwezig te willen zijn. Voor het ontvangen van de hoge gasten gelden de strengste veiligheidsnormen. Na afloop is er een VIP receptie op het kasteeldomein, dat dan voor alle andere bezoekers afgesloten wordt. De plechtigheden op Tyne Cot Cemetery en bij de Menenpoort worden het absolute hoogtepunt van het herdenkingsjaar 2007.

Vrijdag 13 juli: OPENING TENTOONSTELLINGEN

Op vrijdagavond 13 juli gaan alle tentoonstellingen officieel open. De genodigden worden met bussen van de ene site naar de andere gebracht en achteraf volgt een uitgebreide receptie.

Zaterdag - Zondag 14-15 juli: BATTLEFIELD TOURS

Gedurende het hele weekend zullen pendelbussen de verschillende tentoonstellingen en enkele andere opengestelde sites met elkaar verbinden. Er zijn overal gidsen ter plaatse en met één enkel ticket kan je er een hele dag op uit.

Zaterdag 14 juli: BAL POPULAIRE

Op zaterdagavond is het in de feesttent op het kasteeldomein bal populaire. Een live orkest brengt authentieke muziek uit de oorlogsjaren. De re-enactors geven kleur aan het geheel en iedereen wordt uitgenodigd voor een danspasje uit de tijd.

Zaterdag - Zondag 14-15 juli: LIVING HISTORY

Naar de goede traditie van het museumweekend openen de festiviteiten in Zonnebeke met living history. Voor 2007 hopen we op 200 re-enactors in wat de grootste evocatie van het oorlogsgebeuren ooit moet worden. In 2005 kwamen de deelnemende groepen uit zeven verschillende landen.

Weekend 3 (Zonnebeke, Kasteeldomein) 26 AUGUSTUS : Passendale I : Schotten

Van 31 juli tot eind augustus 1917 probeerden Britse troepen het front te doorbreken. De Schotse eenheden speelden daarbij een belangrijke rol, vooral de 9de, 15de en 51ste Divisies. Een themaweekend rond Highlanders en Lowlanders in Zonnebeke...

Zaterdag 25 augustus: VIERDAAGSE VAN DE IJZER

Afsluitende wandeldag van de Vierdaagse van de IJzer, georganiseerd door de Belgische Krijgsmacht. Duizenden wandelaars op de voormalige slagvelden van de Westhoek.

Zaterdag - Zondag 25-26 augustus: GASTRONOMIE

Zaterdag- en zondagnamiddag kunnen er doorlopend Schotse specialiteiten, zoals haggis en whisky's, geproefd worden in een speciale tent op het kasteeldomein. Aangepaste muziek voert ons helemaal mee naar het verre Schotland.

Zaterdag 25 augustus: INHULDIGING SCHOTS MONUMENT

Op de Frezenberg wordt een groot Keltisch kruis ingehuldigd ter nagedachtenis van alle Schotten die hier in de Eerste Wereldoorlog gesneuveld zijn. Het monument wordt betaald door een fundraising in Schotland. Alle steun is welkom.

Zaterdag 25 augustus: TAPTOE

Indrukwekkend avondspektakel met burgerlijke en militaire pipe bands op de binnenplaats van het kasteeldomein.

Zondag 26 augustus: THEMAWANDELING

Begeleide wandeling in het spoor van de 9de, 15de en 51ste divisies met het verhaal van de Schotten en de Zuid-Afrikanen op 16 augustus 1917.

© www.zonnebeke.be

Zondag 26 augustus: HIGHLAND GAMES

Een stukje oeroude folklore uit Schotland... echte Schotse krachtpatsers tonen hoe het moet, lokale teams strijden om de eer.

Weekend 4 (Passendale, De Oude Kaasmakerij) 5-7 OKTOBER : Passendale II : Anzacs

Om het slopende offensief opnieuw op gang te brengen, werden midden september de twee Anzac-korpsen naar hier gehaald. Een maand later liep ook de aanval van Australiërs en Nieuw-Zeelanders dood tegen de moordende Duitse verdediging met bunkers en mitrailleurs.

Vrijdag 5 oktober: GASTRONOMIE

De Oude Kaasmakerij is een bekend oord van culinair genot. Als opening van het themaweekend wordt een bekende Belgische chef geconfronteerd met delicatessen uit Australië en Nieuw-Zeeland. Proeven is de boodschap.

Vrijdag - Zaterdag 5-6 oktober: COLLOQUIUM

Internationaal tweedaags colloquium over de Derde Slag bij Ieper. Deskundigen uit alle betrokken landen analyseren bekende en minder bekende aspecten van Passchendaele 1917. De organisatie van het colloquium is een samenwerking tussen het Memorial Museum Passchendaele 1917 en het in Flanders Fields Museum te Ieper.

Zaterdag - Zondag 6-7 oktober: LIVING HISTORY

Aankomst op zaterdag van een meerdaagse Anzac-walk, georganiseerd door re-enactors uit Australië en Nieuw-Zeeland. Zaterdag en zondag is er doorlopend Anzac re-enacting met drill, demonstraties, verbandpost etc.

Zaterdag 6 oktober: THEMAWANDELING AUSTRALIËRS

Dubbele themawandeling in het spoor van de Australiërs, rond Polygon Wood en op de Oude Spoorweg Ieper-Roeselare. Vertrek in het Memorial Museum.

Zaterdag 6 oktober: DUBBELOPTREDEN

Een uniek dubbeloptreden met autochtone muziek uit Australië en Nieuw-Zeeland van Aboriginals en Maori. Nooit vertoond in Vlaanderen !

Zondag 7 oktober: THEMAWANDELING NIEUW-ZEELANDERS

Themawandeling rond de inzet van de Nieuw-Zeelanders op 4 en 12 oktober met vertrek en aankomst op de tentoonstelling in de Oude Kaasmakerij. Een boeiende ontdekkingstocht langs de mooiste kant van Passendale.

Zondag 7 oktober: RUGBY MATCH

Op 4 oktober 1917 sneuvelde op 's Graven-
tafel de Nieuw-Zeelander David Gallagher,
kapitein van het nationaal rugby-team 'The
All Blacks'. Een unieke herdenkingsmatch tus-
sen Nieuw-Zeeland en Groot-Brittannië in
Passendale.

Weekend 5 (Passendale, Centrum) 9-11 NOVEMBER : Passendale III : Canadezen

Eind oktober 1917 werden de uitgebloede Anzacs vervangen door Canadezen. Op 30 oktober 1917 stonden ze op Crest Farm, maar het duurde nog tien dagen voor ze ook de ruïnes van de kerk van Passendale konden innemen, minder dan één kilometer verder.

Zaterdag - Zondag 10-11 november: BOEKENBEURS

Tweedaagse internationale boekenbeurs met duizenden nieuwe en antiquarische boeken rond de Westhoek en 1914-1918.

Zaterdag 10 november: STUDIEDAG

Studiedag rond de Vlaamse emigratie naar Canada in de 19de en 20ste eeuw en de bijzondere band tussen beide landen.

Zaterdag 10 november: SLOTPLECHTIGHEID

Internationale slotplechtigheid van het herdenkingsjaar 2007 met een optocht van Crest farm naar Passendaledorp, in aanwezigheid van de ambassadeurs van alle betrokken landen. Start om 18 uur:

Zaterdag 10 november: HERINNERINGSCONCERT

Herinneringsconcert in de kerk van Passendale rond de Canadezen in Passendale 1917 en het thema 'Emigratie en oorlog'.

Zondag 11 november: WAPENSTILSTAND

Traditionele 11 november-plechtigheid in Passendale met eucharistieviering en ceremonie bij de verschillende monumenten.

Zondag 11 november: THEMAWANDELING

Een unieke verkenning van Passendaledorp vanuit het standpunt van de Canadese inname in oktober-november 1917.

Andere

MIJNENWANDELING

In Heuvelland bestaat al enkele jaren het wandelpad 'Kraters en Mijnen'. De gemeente Heuvelland nam nu het initiatief om dit compleet te herwerken met opname van een aantal nieuwe sites. De wandelroute vertrekt in het dorpsonthaarpunt van Wijtschate en verbindt de belangrijkste mijnkraters met de oorlogssite Bayernwald, enkele begraafplaatsen en de nieuw open te stellen Duitse tegenmijnschacht Dietrich, tegenover Petit Bois. Hiervoor komt er een unieke passage door Wijtschatebos, dat zo voor het eerst sinds de Eerste Wereldoorlog zal toegankelijk zijn.

FILM

De gemeente Heuvelland wil een documentaire film maken over de mijnen- en mijnenslag bij Mesen-Wijtschate. Het verhaal van de tunnels en de mijnen- en mijnenslag wordt opnieuw tot leven gebracht met authentiek beeldmateriaal, reconstructies en 3-D simulaties. Voor het eerst komt ook het Duitse verhaal van de mijnenoorlog uitgebreid aan bod. Het resultaat gaat in première tijdens het weekend van 7 juni.

ONTHAALCENTRUM TYNE COT CEMETERY

Tyne Cot Cemetery is de grootste begraafplaats van de Commonwealth in Europa. Jaarlijks komen hier 180.000 bezoekers uit alle hoeken van de wereld. In 2007 openen we een gloednieuw onthaalcentrum met parkings, sanitair en een panoramazaal met achtergrondinformatie bij de begraafplaats. Het project is een samenwerking tussen de gemeente Zonnebeke, de Provincie West-Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen, Europa en een private partner met medewerking van de Commonwealth War Graves Commission en het Memorial Museum Passchendaele 1917.

OUDE SPOORWEG

De oude spoorweg Ieper-Roeselare verbindt Zonnebeke met Tyne Cot Cemetery over een afstand van minder dan 2 km. Het betreffende terrein is precies dat van de opmars van de Australiërs op 4 oktober 1917. Tegen eind 2006 wordt de oude spoorwegbedding heringericht als wandel- en fietspad. Langs het traject zullen verschillende relictten te zien zijn en er komen infodragers met historische toelichting. Aan de verbinding tussen de oude spoorweg en Tyne Cot Cemetery wordt ook een educatief pakket gekoppeld. Hierdoor krijgen schoolgroepen in het museum het verhaal van de slag van Passendale, waarna ze één dag van de slag kunnen herwandelen (4 oktober) om tenslotte het trieste resultaat van de slag te zien op Tyne Cot Cemetery.

THE PASSCHENDAELE ARCHIVES

Met het project 'The Passchendaele Archives' wordt geprobeerd om de duizenden grafstenen en namen op vermistenmonumenten opnieuw een gezicht te geven. Concreet zal een archief aangelegd worden van alle slachtoffers van de Slag van Passendale, voor zover er een foto van terug te vinden is. Dankzij een betoelaging van de Vlaamse Minister van Cultuur kon een historicus in dienst genomen worden om systematisch duizenden publicaties na te zien, opzoekingen te doen in binnen- en buitenlandse archieven en ondersteuning te geven aan een netwerk van vrijwilligers die proberen om zoveel mogelijk contacten te leggen met families van slachtoffers. Het project moet resulteren in een database met excerpties uit de aangelegde personendossiers, in een publicatie en zal ook bijdragen tot de inrichting van het nieuwe onthaalcentrum bij Tyne Cot Cemetery.

EDUCATIEF PAKKET

Begin 2006 pakt het Memorial Museum uit met een volwaardig educatief pakket. Dit wordt opgebouwd in verschillende modules, die het de leerkrachten moeten mogelijk maken om à la carte lessen en een bezoek aan de streek voor te bereiden. De pakketten worden uitgesplitst volgens leeftijd (10-14 en 14-18 jaar) en afgestemd met de specifieke vereisten van de Belgische en Britse leerplannen. Er komt ook een bijzondere module voor groepen die de wandeling maken tussen het museum en Tyne Cot Cemetery. De uitwerking gebeurt in nauwe samenwerking met het Departement Herinnering en Communicatie van het Ministerie van Landsverdediging.

POSTZEGEL

Voor het herdenkingsjaar 2007 wordt een gelegenheidspostzegel uitgegeven met een speciale dagafstempeling op 12 juli in het Memorial Museum Passchendaele 1917.

ZOEKTOCHT

Van 12 juli tot 1 november loopt een themazoektocht, die alle tentoonstellingen en een aantal bekende en minder bekende sites van de Slag van Passendale verbindt. De zoektocht kan opgevat worden als fietstocht of onder de vorm van verschillende wandeltochten. De bekendmaking van de prijswinnaars gebeurt op 11 november 2007.

PUBLICATIES

In de aanloop naar 2007 verschijnen drie publicaties rond de Slag van Passendale. De eerste zal een bezoekersgids zijn voor het museum en de battlefields, uitgegeven bij Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. In het tweede boek, 'The Road to Passchendaele', wordt een analyse gemaakt van het slagveld tussen Zonnebeke en Tyne Cot, met de resultaten van het archeologisch onderzoek op de oude spoorweg en een studie over Tyne Cot Cemetery. De derde en laatste publicatie brengt het historisch relaas van de Slag van Passendale aan de hand van de verhalen van zij die gevallen zijn. De gegevens voor dit boek komen uit het project 'The Passchendaele Archives'.

Colofon

De herdenking 1917-2007 is een initiatief van:

Gemeente Zonnebeke
Gemeente Heuvelland
Stad Mesen
Stad Ieper
Memorial Museum Passchendaele 1917

met de steun van:

Genootschap Passchendaele Society 1917
Provincie West-Vlaanderen
Westtoer
Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels
Ministerie van Cultuur
Toerisme Vlaanderen
Ministerie van Landsverdediging
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

De andere (buitenlandse) partners worden in een volgende versie van dit document weer-gegeven, omdat over bepaalde onderdelen van de samenwerking nog onderhandeld wordt.

Voor meer gegevens omtrent de uitwerking van specifieke programma-onderdelen, kan met volgende personen contact genomen worden;

Algemene coördinatie:

Franky Bostyn
(Memorial Museum Passchendaele 1917)
0032 51 770 441
info@passchendaele.be
Ieperstraat 5, Zonnebeke 8980

Mesen

Steven Reynaert
(Dienst voor Cultuur & Toerisme)
0032 (0)57 445 041 –
toerisme@mesen.be
Markt 1, Mesen 8957

Heuvelland

Stefaan Decrock (Dienst voor Cultuur)
0032 (0)57 450 472
stefaan.decrock@heuvelland.be
Bergstraat 24, Kemmel 8956

Zonnebeke

Freddy Declerck
(Genootschap Passchendaele 1917)
0032 (0)57 489 402
freddy.declerck@scarlet.be
Zonnebekestraat 100, Langemark 8920

Ieper

Peter Slosse (Dienst voor Toerisme)
0032 (0)57 239 220
toerisme@ieper.be
Grote Markt 34, Ieper 8900

